

AXBOROT TELEKAMUNIKATSIYA TARMOG' I KORXONALARIDA
KOORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGI - UZTELECOM MISOLIDA.

Tojibayeva Feruza Toxirjon qizi

O'qish joy: O'zbekiston Respublikasi Bank -moliya akademiyasi

Ish joy: O'zbektelekom AK Namangan filiali.

Annotatsiya. Ushbu maqolada telekommunikatsiya tarmog'ida koorperativ boshqaruv samaradorligini Uztelecom kompaniyasi misolida ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlari: Uztelecom, raqamli tafovut, raqamli islohotlar, VPN, Telekommunikatsiya, koorperativ.

Har qanday korxonada, uning faoliyati davomida maxfiy ma'lumotlar, u bilan birga uni himoya qilish zarurati mavjud. Doimiy yanada ilg'or ma'lumotlarni uzatish kanallarini yaratish, bu kanallarni himoya qilish usullari, ularning ma'lumotlarni uzatish tizimining fiziologiyasi va dasturiy ta'minotini takomillashtirish va Axborot aylanayotgan ma'lumotlarni uzatish kanallariga qarab, uni himoya qilishning turli usullari qo'llaniladi, kontseptual jihatdan har xil yondashuvlar talab etiladi. Uzlüksiz o'sish bilan tavsiflangan korxonalar uchun va xodimlarni ko'paytirish, shuningdek, masofaviy ofislari bo'lganlar, eng maqbuldir virtual xususiy tarmoqlardan foydalanish bo'ladi. Virtual xususiy tarmoqlar (VPN – Virtual Private Network) - bu ichkarida yaratilgan xavfsiz ulanish shifrlangan yaratish orqali ochiq aloqa kanallaridan foydalangan holda xavfsiz tarmoq kanal. Oddiy qilib aytganda, bunday aloqani tunnel orqali o'tish deb hisoblash mumkin.

Telekommunikatsiya tarmog'ini rivojlantirish maqsadida qo'shimcha 50 ming kilometr optik-tolali aloqa liniyalari qurilib, ularning umumiy uzunligi 118 ming kilometr yetkazildi, va buning natijasida aholi maskanlarining 67 foiziga mazkur tarmoq kirib bordi. Optik tarmoqni kengaytirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar kelgusi yillarda ham shu sur'atda davom ettirilishi belgilangan. Aholiga yuqori tezlikdagi internet xizmatlarini ko'rsatish qurilmalarining umumiy sig'imi 3,6 mln.ga yetkazildi. Mobil aloqa xizmatlarini rivojlantirish maqsadida, mobil internet tezligi 1,5 barobar oshirildi va 2021-yilda 14 150 ta qo'shimcha tayanch stansiyalari o'rnatilib, ularning umumiy soni 45 890 taga yetkazildi. Operator va provayderlarga Internet xizmatlari uchun tarif o'tgan yilning shu davriga nisbatan 42,9 foizga arzonlashtirilib, 1 Mbit/s uchun 30,0 ming so'mni tashkil etmoqda. Bugungi kunga kelib 95 foiz aholi maskanlari mobil internet bilan qamrab olingan, 54 foiz uy xo'jaliklariga yuqori tezlikdagi internetga ulanish imkoni yaratilgan. Respublikada raqamli infratuzilmani jadal rivojlantirish, shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi "raqamli tafovut"ni bartaraf etish hamda taqdim etilayotgan xizmatlar sifatini oshirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish maqsadida, vazifalar belgilab olingan.

Telekommunikatsiyaning yangi xizmatlari va vositalarini loyixalash va joriy etishda ishonchlilikni ta'minlash bilan bog'liq tadbirlar (ishonchlilikni istiqbollash, komponentlarning ishonchliligini ta'minlash, ishonchlilikni optimallashtirish, ishonchlilikni baxolash va tasdiqlash va boshqalar) majmuasini (kompleksini) amalga

oshirishni taqozo etmoqda. Zamonaviy texnik vositalarni, jumladan optik-tolali telekommunikatsiya liniyalarini, sinxron raqamli ierarxiya (SDH), (WDM) tizimi, katta sig'imli raqamli kommutatsion stansiyalar, dasturlanadigan kommutatsiya tizimi (Softswitch), 7-son umumiy kanal signalizatsiya (7-son UKS) tizimi va boshqalarning joriy etilishi hatto bitta raddiyadan yo'qotishlar bir necha marta ortishiga olib kelmoqda. Texnik yangiliklar telekommunikatsiyaning yanada takomillashtirilgan va ishonchli tarmoqlarini yaratishga qaratilgan bo'lib, ular tarmoq raddiya bardoshligini ta'minlash bo'yicha maxsus chora tadbirlarni qo'llagan xoldagina o'z afzalliklarini namoyon etishlari mumkin. Bu chora - tadbirlar tarmoq elementlari raddiya berganlarida uni rekonfiguratsiyalashni nazarda tutadi, bunda liniyalarning zahiraviy sig'imlaridan foydalanish va raddiya bergan elementlarni va ortiqcha yuklangan uchastkalarini aylanib o'tadigan marshutizatsiyaning yangi algoritmlarini qo'llash amalga oshirilishi kerak. Telekommunikatsiya tarmoqlarining ishonchliligi va yashovchanligini oshirish uchun soxa mutaxassislari nafaqat telekommunikatsiya tizimlarining tuzilish soxasi bo'yicha yuqori darajali tayyorgarlikka ega bo'libgina qolmay, telekommunikatsiya tizimlarining ishonchliligi va yashovchanligini oshirish yo'llarini xam bilishlari lozim.

Korporativ boshqaruv Axborot telekamunikatsiya tarmog'i korxonalarida kompaniyaning axborot tizimini boshqarish va uning faoliyatini yo'nalishlantirish uchun amalga oshiriladigan jarayonlarni ifodalaydi. Bu jarayonlar kompaniya faoliyatining effektivligini oshirish, axborotlararo aloqalarni rivojlantirish va biznesning maqsadlarini erkinlashtirishga yordam beradi.

Korporativ boshqaruv jarayonlari quyidagi bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Korporativ axborot tizimining loyihalash va rivojlantirish - Korporativ boshqaruvning birinchi bosqichi, korxonaning axborot tizimining loyihalash va rivojlanishi bilan bog'liqdir. Bu bosqichda kompaniya maqsadlariga mos keladigan axborot tizimi loyihasi ishlab chiqiladi va uning qurilmalari, dasturlari va xizmatlari tanlanadi.

2. Tashqi ta'lim talabalari uchun korporativ axborot sistemining ta'limi - Korporativ boshqaruvning ikkinchi bosqichi, tashqi ta'lim talabalari uchun kompaniya axborot tizimining qo'llanilishi, ishlatilishi va o'rgatilishi bilan bog'liqdir. Bu bosqichda talabalar kompaniya axborot tizimining qo'llanishini o'rganadi va uning imkoniyatlaridan to'g'ri foydalangan holda ishlashni o'rgatiladi.

3. Korporativ axborot tizimining monitoringi va boshqarilishi - Korporativ boshqaruvning uchinchi bosqichi, kompaniya axborot tizimi faoliyatini monitoring qilish, muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bilan bog'liqdir. Bu bosqichda korxonaning aborot tizimining ishlashiga oid statistik ma'lumotlar to'plab olinadi, xatolar aniqlanib tushiriladi va ularni bartaraf etish uchun kerakli islohiyatlarni amalga oshirish uchun harakat qilib keladi.

4. Korporativ axborot tarmog'i xavfsizligini ta'minlash - Korporativ boshqaruvning tortinchi bosqichi, korxonaning axborot tarmog'ining xavfsizligini ta'minlash va himoya qilish bilan bog'liqdir. Bu bosqichda kompaniya axborot tizimining maxfiylik sohasidagi muammo va harajatlarni identifikatsiya qilib chiqish, ularga oldindan to'sqa muhofazani amalga oshirish uchun zarur teglar va xavfsizlik so'rovlari o'rnatiladi.

5. Korporativ axborot tarmog'ining yangilanishi va rivojlantirilishi - Korporativ boshqaruvning beshinchi bosqichi, korxonaning axborot tizimining yangilanishi va rivojlantirilishiga doirdir. Bu bosqichda kompaniya axborot tizimi loyihasi va boshqa talablarga muvofiq ravishda yangilanadi, yangi texnologiyalardan foydalangan holda rivojlanadi va kompaniya maqsadlariga mos keluvchi xizmatlarni takomillashtirish uchun kerakli o'zgarishlar amalga oshiriladi.

Korporativ boshqaruvning asosiy maqsadi korxonaning axborot telekamunikatsiya tarmog'idagi faoliyatini eng yaxshi koordinatsiya qilish va uning samaradorligini oshirishdir.

Uztelecom kompaniyasida Axborot telekamunikatsiya tarmog'ida korporativ boshqaruv jarayoni, kompaniya ichidagi axborot va telekommunikatsiya tizimlarini boshqarish bilan bog'liq ishlar bilan shug'ullanadi. Bu jarayon, kompaniyaning ish faoliyatini osonlashtirish, talabalarining va xodimlarining bir-biriga bog'liq axborotni almashishini ta'minlash, axborot va kommunikatsiya tizimlarining intizomini ta'minlash, ma'lumotlarni to'plash, saqlash va ulardan foydalanishni tashkil etishga yordam beradi. Bu jarayonda quyidagi bosqichlar o'tkaziladi:

1. Tadqiqot: Tarmoqni tahlil qilib chiqish va kompaniyaga mos keladigan axborot va telekommunikatsiya tizimlari identifikatsiyasi.

2. Lojistik: Tizimni o'rnatish uchun zarur bo'lgan qurilmalar, vositalar va vositalarni yetkazib berish.

3. O'rnatish: Axboort telekamunikatsiya tarmog'i qurilmalarini o'rnatish va sozlamalarni amalga oshirish.

4. Monitoring va ta'minlash: Tarmoqdagi muammo yoki istisno holatlarni aniqlash uchun monitoring vositalarini o'rnatish va tizimni ta'minlash.

5. Boshqaruv: Tarmoq va kommunikatsiya tizimlarini boshqarish, xodimlarni qo'llab-quvvatlash va tarmoqdagi muammolar yoki nosozliklarni bartaraf etish.

6. Monitoring va taqsimlash: Tarmoqdagi ma'lumotlarni monitoring qilish, ulardan foydalanuvchilar orasida taqsimlash va uni to'siq qilish.

Bu jarayon kompaniya faoliyatining samaradorligini oshiradi, ishga joylashgan axborot va telekommunikatsiya tizimlarining ishlashini ta'minlaydi va kompaniyaga avtomatlashtirilgan boshqaruv imkoniyatlari beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. Qudratov, T. G'aniyev, O'. Yuldashev, G'. Yo. Yormatov, N. Xabibullayev, F. D. Xudoev. "Hayot faoliyati xavfsizligi" ma'ruzalar kursi. Toshkent 2005 yil.

2. S. K. G'aniyev, M. M. Karimov, K. A. Tashev. Axborot-kommunikatsion tizimlar xavsizligi.

3. Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Axborot xavfsizligidan o'quv uslubiy qo'llanma. Toshkent 2010 yil.

4. Yuldoshev Tojiddin Abdulkarimovich; Urozov Fakhridin Isokovich; Shomurotov Ulug'bek Melikmurodovich. FORMATION OF A RELATIONSHIP OF RESPONSIBILITY TO THE FAMILY IN YOUNG PEOPLE. Euro. J. Hum. Edu. Adv. 2023, 4, 38-40.

5. Yuldashev Tojiddin Abdukarimovich, & Shomurodov Ulug'bek Melikmurodovich. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. Global Scientific Review, 9, 1-4. Retrieved from <http://www.scienticreview.com/index.php/gsr/article/view/70>

6. Yuldashev Tadjidin Abdukarimovich; Shomurotov Ulugbek Melikboboyevich. MEASURES TO ELIMINATE OR PREVENT THE MANIFESTATION OF PERSONALITY AGGRESSION OR AGGRESSION IN THE INDIVIDUAL. CZ 2022, 151-152.